

SPALJIVANJE CIVILA KAO OBLIK ZLOČINA: Studija slučaja grad Višegrad

Ermin KUKA

UDK 341.485(497.6=163.4*3)"1992/1995"
355.012:341.485(497.6)"1992/1995"

SAŽETAK: U istraživanju zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava na području općine Višegrad poseban je naglasak stavljen na bestijalnu metodu vršenja zločina kroz masovno i pojedinačno spaljivanje civila (žena, djece i staraca) u kućama i drugim pomoćnim objektima. U tom se kontekstu promatra povijesna kronologija takvih zločinačkih pothvata s namjerom prezentiranja i dokazivanja njihovog kontinuiteta, a koji su svoj vrhunac imali u Višegradu u periodu od 1992-1995. godine. Rezultati teorijskih i empirijskih istraživanja zorno pokazuju i dokazuju da je grad Višegrad postao paradigma zločina spaljivanja civila, te se stoga opravdano karakterizira kao grad u kojem je veliki broj civila planski, sistemski i organizirano spaljen s ciljem najbrutalnijeg etničkog čišćenja i progona stanovništva iz doline rijeke Drine. Potvrda navedene teze nalazi se i u relevantnim presudama Haškog tribunala zločincima koji su direktno ili indirektno učestvovali u tim, zdravom ljudskom umu, neshvatljivim ubijanjima civila samo iz razloga što su po nacionalnosti i/ili vjeri drukčiji od tih zvijeri.

Cljučne riječi: spaljivanje, civil, Višegrad, zločini, civili, agresija

Uvod

Sva dosadašnja relevantna i verificirana znanstvena (teorijska i empirijska) istraživanja pokazuju i dokazuju dvije ključne, bitne, osnovne i fundamentalne postavke i odredbe savremenih događanja i događaja u Republici Bosni i Hercegovini na kraju XX stoljeća (Čekić, 2012: 17):

- prvo, na Republiku Bosnu i Hercegovinu izvršena je klasična oružana agresija, odnosno zločin protiv mira i sigurnosti čovječanstva, što je po osnovnom shvatanju i definiciji međunarodni oružani sukob i
- drugo, na okupiranim područjima nezavisne i međunarodno priznate Republike Bosne i Hercegovine, članice

Ujedinjenih nacija, kao i u gradovima u opsadi, nad Bošnjacima je izvršen najteži oblik zločina – zločin genocida.

Navedene ključne i bitne činjenice imale su svoju političku, vojnu i svaku drugu podlogu i potporu. One su rezultat planskog, organiziranog i sistematskog pripremanja i implementiranja iza kojeg je stajalo političko i vojno rukovodstvo Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore), Jugoslovenska narodna armija, te Srpska demokratska stranka Bosne i Hercegovine i njene vojne formacije. U tom planiranju i pripremanju, Skupština srpskog naroda u Bosni i Hercegovine je, u skladu sa uputama i smjernicama tadašnjeg političkog i vojnog vrha iz Beograda, na svom 16-tom zasjedanju u Banjoj

Luci, 12. maja 1992. godine, donijela *Odluku o strateškim ciljevima srpskog naroda u Bosni i Hercegovini*. Jedan od ukupno šest strateških ciljeva bio je i "uspostavljanje koridora u dolini reke Drine, odnosno eliminisanje Drine kao granice između srpskih država" (Službeni glasnik Republike Srpske, 1993). Implementiranje navedenog cilja je podrazumijevalo, pored ostalog, i potpuno zaposjedanje, odnosno okupaciju grada Višegrada i protjerivanje i progon bošnjačkog stanovništva kako bi se stvorila etnički čista srpska teritorija.

Sam grad Višegrad, grad u Istočnoj Bosni, smješten na obalama životopisne i prelijepo rijeke Drine, po mnogo čemu je poznat, kako u Bosni i Hercegovini, tako i šire. Od prvog spomena tog grada u povijesnim

izvorima¹, pa do danas, obilježen je mnogim povijesnim događajima i događanjima. U svjetskoj javnosti poznat je po čuvenom mostu Mehmed-paše Sokolovića², koji je upisan u spomenike svjetske baštine UNESCO-a. Međutim, novija povijest Višegrada, počev s kraja 19. stoljeća pa do danas, može se slobodno karakterizirati kao surova, strašna, nečovječna, zla i kobna. Tu povijest obilježavaju, prije svega, izvršeni brojni zločini protiv čovječnosti i međunarodnog prava nad Bošnjacima Višegrada, uključujući i onaj najteži zločin, zločin genocida.

Zbog svog geografskog i strateškog položaja, Višegrad je bio na udaru zločinaca koji su dolazili iz susjednih država Srbije i Crne Gore. Tako su i u nekim ranijim periodima, dakle prije izbijanja agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu "...srpski i crnogorski četnici, osobito u periodu od 1875-1878. godine, vršili brojne osvajačke i zločinačke upade preko granice na području Istočne Bosne, uključujući i Višegrad, pri tome čineći brojne zločine i protjerivanja muslimana sa svojih vjekovnih ognjišta" (Kuka, 2015). Ta i takva velikosrpska i zločinačka ideologija, politika i praksa se nastavila i tokom Prvog i Drugog svjetskog rata, da bi svoj vrhunac i potpunu kulminaciju dosegla u razdoblju agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu 1992-1995. godine.

U vrijeme agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu 1992-1995. godine, na području općine Višegrad počinjeni su brojni zločini protiv

čovječnosti i međunarodnog prava nad Bošnjacima od strane srpsko-crnogorskih zločinaca i četnika. Osobito je zločinačka praksa ubijanja, spaljivanja, zlostavljanja, mučenja, silovanja, pljačkanja, nehumanog postupanja prema civilima³ bila izražena tokom mjeseca juna i jula 1992. godine. Naime, "...62% od ukupnog broja nestalih u općini Višegrad nestalo je tokom ta dva mjeseca. Većina, ako ne i svi, bili su civili" (ICTY, Predmet br. IT-98-32-T).

Rezultat počinjenih brojnih zločina nad Bošnjacima općine Višegrad jeste, pored ostalog, i potpuna promjena etničke karte i strukture stanovništva u Višegradu. Prema procjenama, tokom agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu, ubijeno je preko 3.000 višegradskih Bošnjaka, dok su ostali prognani i izbjegli širok Bosne i Hercegovine i u inozemstvo. Prema Popisu stanovništva u Bosni i Hercegovini iz 1991. godine, na prostoru općine Višegrad živjelo je 21.199 stanovnika, od čega Muslimana (Bošnjaka) 13.471 (63,55%); Srba 6.743 (31,80%); Hrvata 32 (0,15%); Jugoslovena 319 (1,50%) i Ostalih 634 (2,99% (Nacionalni sastav stanovništva, 1993: 275). Dakle, većinsko stanovništvo u Višegradu do 1991. godine bili su Muslimani (Bošnjaci). Prema najnovijem Popisu stanovništva u Bosni i Hercegovini provedenom 2013. godine, u općini Višegrad živi 10.668 stanovnika, od čega 1.043 Bošnjaka, 33 Hrvata, 9.338 Srba, 20 ne izjašnjava se, 54 Ostalih,

dok je 180 bez odgovora (Službeni glasnik BiH, 2016). Uvidom u rezultate popisa i njihovom usporednom analizom veoma jednostavno i lako se može uočiti i zaključiti kako je u općini Višegrad u potpunosti promijenjena nacionalna struktura stanovništva. Ona je prouzrokovana, u prvom redu, nasilnim progonima, te ratnim zločinima i genocidom nad Bošnjacima Višegrada.

U ostvarivanju cilja koji je, pored ostalog, podrazumijevao i navedenu promjenu nacionalne strukture stanovništva Višegrada, zločinci nisu birali sredstva. S tim u vezi, izvršeni su brojni okrutni i masovni zločini nad nedužnim bošnjačkim civilima, a koji se, prema razmjerama, opravdano mogu karakterizirati kao genocid.

Spaljivanje civila kao oblik zločina

U provođenju genocida na području Višegrada, zločinci su se koristili različitim metodama i tehnikama izvršenja zločina, uključujući, pored ostalog, i spaljivanje civila (starijih, žena i djece) u kućama i drugim objektima. Po broju slučajeva spaljivanja civila, Višegrad se opravdano može nazvati paradigmatom zločina spaljivanja civila.

Praksa spaljivanja civila (starijih, žena i djece), kao metod i oblik zločina nad Bošnjacima od strane četnika i srpsko-crnogorskih zločinaca, na području Istočne Bosne ima svoje povijesne korijene. Tom praksom

¹ Prema Esadu Kurtoviću, prvi pomen Višegrada vezan je za podgrađe (Podvišegrad) i potječe od 30. oktobra 1427. godine. Više o prvom pomenu Višegrada u: Kurtović, E., 2016. Prvi spomeni Višegrada i Kuknja u srednjem vijeku. U: Kurtović, E. ur. *Radovi (Historija, Historija umjetnosti, Arheologija), knjiga 4*. Sarajevo: Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu, str. 99-117.

² Porodica Sokolović, iz Sela Sokolovići kod Rudog, dala je više državnih velikodostojnika u Osmanskoj Carevini. Veliki vezir Osmanske Carevine Mehmed-paša Sokolović (1505 – 1579. godine), inicijator je izgradnje čuvene Čuprije na Drini u Višegradu, ali i brojnih džamija,

mostova, karavan-saraja i drugih objekata u Bosni i na širem prostoru Carevine (u Beogradu, Bečkerek, Sofiji, Halepu i dr.), čiju je izgradnju finansirala država i on lično. Most u Višegradu na Drini izgradio je 1571 – 1577. godine Kondža Mimar Sinan, najveći arhitekta Osmanskog Carstva. Most je dug 180 metara, a širok 7 metara, sa 10 snažnih stubova i 11 lukova (Kljun, I., 1996. *Višegrad – hronika genocida nad Bošnjacima*. Zenica: KDB "Preporod" i Centar za istraživanje ratnih zločina i zločina genocida nad Bošnjacima Zenica, str. 47-48). Most je u periodu od 1941-1945. i 1992-1995. godine pretvoren u najveću klaonicu Bošnjaka.

³ "Civil (civilno lice) označava svako lice koje ne pripada oružanim snagama i ne učestvuje direktno u borbenim dejstvima, odnosno, svako lice koje nije borac. I borci kad ne učestvuju u borbenim dejstvima imaju status civila. U slučaju sumnje da li je osoba civil ili ne, ta će se osoba smatrati civilom" (III ŽENEVSKA KONVENCIJA OD 12. AUGUSTA 1949, čl. 4 A, stavovi 1, 2, 3 i 6; DOPUNSKI PROTOKOL I UZ ŽENEVSKE KONVENCIJE OD 12. AUGUSTA 1949, članovi 48, stav 1, 50, stavovi 1-3, 51, stavovi 1-6; DOPUNSKI PROTOKOL II UZ ŽENEVSKE KONVENCIJE OD 12. AUGUSTA 1949, član 13, stavovi 1-3.

su se koristili još od vremena prvih upada u sela i gradove u Istočnoj Bosni 1875. godine. Isto se nastavilo i tokom Prvog, odnosno Drugog svjetskog rata. Primjera radi, u mjestu Kopači nadomak Goražda "...u kući Huse Drljevića 30. novembra 1941. godine, zatvoreno je oko 80 ljudi, žena i djece Muslimana i živi zapaljeni i izgorjeli zajedno sa kućom..." (Čekić, 1996: 593-594). Kada je u pitanju Višegrad, četnici su "...3. marta 1942. godine u selu Drokkan sakupili u jednu kuću 84 osobe iz ovog i susjednih sela, zatvorili ih i žive spalili. Iz plamena je uspio pobjeći samo jedan dječak, Medo Karčić" (Kljun, 1996: 93-94). Isto tako, u proljeće 1942. godine četnici su u selu Kamenice "...u dvije kuće i to, Bosno Beće i Pjeve Mehmeda, zatvorili 44 žene sa njihovom djecom, i zapalili. Preživjelih nije bilo. Isto tako, i u selu Klačniku, u dvije kuće, ubijeno je 26 žena sa djecom. Potom su kuće zapaljane, tako da su tijela izgorjela" (Sućeska, 2001: 94). Najmasovnije spaljivanje civilnog bošnjačkog stanovništva na području Višegrada u toku Drugog svjetskog rata dogodilo se početkom novembra 1942. godine. Tada su četnici "...sakupili sve preostalo bošnjačko stanovništvo u Župi, žene i djecu, pod izgovorom da će ih zamijeniti za porodice u Bosni. Povelili su ih do Drine, kod Hrtara, prevezli u malo napušteno srpsko selo Stari Brod, na lijevoj obali Drine, i sve žive spalili. Tom prilikom je, po tvrdnjama u ono vrijeme, i popisu poslije rata, usmrćeno više od 400 osoba iz župe i s drugih područja koje su bile izbjegle u Župu rodbini... Preživjelih u ovom monstruoznom, genocidnom postupku nije bilo, ali se o ovom događaju ponešto saznalo od pojedinih Srba" (Kljun, 1996: 99-100).

Ovo su samo neki od niza primjera četničkih zločina izraženih kroz spaljivanje bošnjačkih civila u toku Drugog svjetskog rata.

Nakon nepunih 50 godina, u periodu od 1992-1995. godine, povijest se ponovila. Naime, u toku agresije, zločinci su na području Višegrada nastavili sa primjenom

iste prakse kao i u ranijim ratovima. Temeljem provedenih teorijskih i empirijskih znanstvenih istraživanja, došlo se do saznanja i spoznaja o čak osam (8) pojedinačnih i masovnih slučajeva zločina spaljivanja bošnjačkih civila na području Višegrada u toku agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu u periodu 1992-1995. godine, i to: selo Kabernik, selo Zanožje, selo Prelovo, selo Smriječje, selo Kosovo Polje, Pionirska ulica, Bikavac i selo Zlatnik.

Spaljivanje civila – selo Kabernik

Selo Kabernik nalazi se na lijevoj obali rijeke Drine, udaljeno oko 6 km od Višegrada. Gotovo 90% stanovništva do 1991. godine činili su Bošnjaci (Muslimani). U toku Drugog svjetskog rata četnici Draže Mihailovića su u potpunosti spalili selo i, prema izjavama svjedoka, ubili preko 60 Muslimana – Bošnjaka. Tom prilikom su pojedine civile, koji nisu uspjeli izbjeci, žive zapalili. Svjedok tih spaljivanja bila je i Hanka (Mulaomerović) Račić, koja je u svojoj izjavi, pored ostalog, navela sljedeće: "...Nije prošlo sat vremena, u amidžinoj kući se pročulo pomaganje njegove čeljadi. Domalo ugledasmo kako im i kuća gori. U kući su živi zapaljeni: amidžična Hadžira (35 godina), njeno troje djece – Smajo (deset godina), Hasan (osam godina) i Fatija (jedna godina). U kući je izgorjela i Hadžirina sestra Pašija koja je tada imala 23 godine..." (Sućeska, 2001: 180-181).

Srpski zločinci, četnici i agresori očito nisu zaboravili svoje beskrupulozne metode ubijanja Bošnjaka Kabernika, a što potvrđuje i posljednja agresija 1992-1995. godine. Ubijanje Bošnjaka počelo je po dolasku Uzičkog korpusa bivše Jugoslovenske narodne armije (JNA), sredinom aprila 1992. godine. Jedinice bivše JNA su ulaskom na područje Višegrada počele sa zastrašivanjima bošnjačkog stanovništva, a i brojni su primjeri njihova zločinačkog djelovanja i ubijanja civila, osobito po selima u okolici Višegrada. Tom

prilikom su koristili metode i praksu iz ranijih pohoda na muslimanska sela, a to je spaljivanje bošnjačkih civila. O živoj lomači u selu Kaberniku postoje izjave brojnih svjedoka tog gnusnog zločina. Tako, pored ostalih, o živoj lomači u selu Kabernik u aprilu 1992. godine svjedočila je Bošnjakinja M.I iz tog sela, koja je izjavila sljedeće: "...Negdje 12-13. aprila 1992. godine od mojih komšija lica srpske nacionalnosti obaviještena sam da će u Višegradu uskoro doći do pokolja jer stižu Šešeljevci, Arkanovci i dr. Sa svojim mužem F. Uputila sam se pješke prema Goraždu. Pješačenjem cijelu noć stigli smo do Međeđe da bi se ujutro prebacili do Goražda. U Goraždu smo se zadržali 7 dana, a u međuvremenu je izdat proglas da se svo izbjeglo stanovništvo vrati kućama i nastavi sa svojim radnim obavezama. Tu garanciju dao nam je navodno Uzički korpus koji je u međuvremenu došao u Višegrad. Ja smo i moj muž došli svojoj kući u selo Kabernik i tom prilikom smo zatekli neuredno stanje u kući. Sve je bilo ispreturano, a zamrzivač i frižider izbušeni nožem i puščanom municijom, a odnesena su tri zlatna prstena. Kuća je bila izrešetana puščanom municijom, a sva stakla su bila izrešetana puščanim mecima i popucana. Tom prilikom spaljene su i 4 kuće i to porodice Mulaomerović, zatim, 10 kuća porodice Čančar, a 5 je ostalo nedirnuto, dok su dvije kuće Tvrtkovića potpuno spaljene kao i štale sa stokom dok su vlasnice kuća Rasema i Fatima ubijene. Od S.T., sin od Raseme, sam čula da su Rasemu i Fatimu isjekli noževima a potom ih granatirali iako su davale znake života. Od tog granatiranja Rasema i Fatima su izgorjele. S. su njegove komšije Sloba i Bogdan rekli da nisu bili u stanju spriječiti ubistva, jer kako kažu to su učinili Šešeljevci..." (AIIZ, inv. br. 59).

Iz navedenog svjedočenja, kao i niza drugih sličnih ili istih, evidentna je bila namjera strane vojne sile (bivše JNA i drugih vojnih formacija iz Srbije i Crne Gore), ne da navodno "smire situaciju u Višegradu", već da vršenjem

brojnih zločina, uključujući i spaljivanje civila, izvrše potpuno etničko čišćenje i genocid nad Bošnjacima Višegrada i Podrinja (Petrović, 2000: 75-76).

Kasnije se pokazalo kako je živa lomača u selu Kabernik bila samo nastavak i kontinuitet istih iz Drugog svjetskog rata, te ujedno uvod u nove žive lomače u Višegradu. Važno je naglasiti kako konkretno za ovu živu lomaču (spaljivanje Raseme i Fatime) nitko nije odgovarao.

Spaljivanje civila – selo Zanožje

Selo Zanožje nalazi se u okolini Dobruna. Do 1991. godine svo stanovništvo bilo je bošnjačke nacionalnosti. Selo se našlo među prvim na udaru zločinačkih formacija Užičkog korpusa i drugih srpskih vojnih formacija, kako domaćih, tako i onih iz Srbije i Crne Gore. Navedene formacije su krajem maja 1992. godine zauzele selo. Prvo su selo kompletno opljačkali, a zatim u potpunosti spalili. Pri tome su izvršeni i zločini nad bošnjačkim civilima, uključujući i živu lomaču.

O zločinima i živoj lomači u selu Zanožju svjedok K.S. je izjavio sljedeće: "...Četnici su opljačkali i spalili muslimanska sela Zlatnik, Turjak i Zanožje. Iz tih sela izbjeglo je svo stanovništvo. U selu Zanožje ubili su Nezira Kasapovića i zapalili ga u štali..." (AIIZ, inv. br. 2-4671).

O istom zločinu piše i Mustafa Sućeska, navodeći kako "...U selu Zanožje ubijeni su Nezir Kasapović, Ahmet Mutapčić 1961. godište, i Ibro Kustura rođen 1955. godine. Izmasakrirali su ih braća Budimir i Petar, te njihov otac Nikola Kovačević" (Sućeska, 2001: 327).

Za navedena ubistva, uključujući i spaljivanje Nezira Kasapovića, još uvijek nitko nije odgovarao.

Spaljivanje civila – selo Prelovo

Selo Prelovo nalazi se na desnoj obali rijeke Drine, nizvodno od Višegrada. Do 1991. godine u selu je živjelo nešto više oko 52% Bošnjaka – Muslimana i 48% Srba.

Još u Drugom svjetskom ratu, četnici Draže Mihailovića su ubili 22 muslimanskih civila, a neke od njih su i žive spalili. Tako su 1942. godine četnici "...u kući žive spalili kompletnu porodicu Hamida Kljuna. Njega, njegovu ženu i 4 djece, četnici iz Prelova odveli su u Stari Brod i sa 300 žena i djece zapalili žive u kući" (Sućeska, 2001: 153-154).

Sa istom praksom, zločinci su nastavili i 1992. godine. Tako su, u selu Prelovu "...ubijen Fehrat Pirić (65. godina) na kućnom pragu, a potom su mu komšije kuću zapalili, gdje je izgorio. Također je ubijen i Dervo Kahrman na kućnom pragu od komšija iz sela Prelova" (Sućeska, 2001: 327).

Za navedena ubistva i spaljivanje Fehrata Pirića nitko nije odgovarao.

Spaljivanje civila – selo Smriječje

Selo Smriječje, nalazi se na desnoj obali rijeke Drine, na pravcu koji vodi prema Dobrunu i granici sa susjednom Srbijom. Do 1991. godine u selu su u isključivo živjeli Bošnjaci – Muslimani (100%).

S obzirom na blizinu granice sa Srbijom, bilo je, poput Zanožja, među prvim na udaru zločinaca. Naime, krajem mjeseca maja 1992. godine, zločinci su zauzeli selo, u potpunosti ga opljačkali i zapalili, te protjerali i pobili domaće bošnjačko stanovništvo. Prilikom tog zločinačkog pira, 3. juna 1992. godine, u jednoj kući su žive zapalili 6 žena. Navedeni zločin su, prema izjavama svjedoka, počinili Srbi iz susjedne Bosanske Jagodine. O navedenoj živoj lomači postoje i izjave brojnih svjedoka. Tako, u svojoj izjavi Č.S. stalno nastanjen u selu Smriječju, pored ostalog, kaže: "...Kada se Užički korpus povukao ostao je jedan dio dobrovoljačke vojske koji su se nazivali: Šešeljevcima, Belim orlovima itd. I oni su palili kuće i žene u kućama. Ja sam lično vidio kada su bjeli orlovi zapalili 4 kuće i jednu štalu. U tim kućama je izgorjelo 6 žena od kojih su: Čelik Mina, Čelik Ramiza, Čelik Hidajeta, Čelik

Muša, Karaman Hadžira, Karaman Muša..." (AIIZ, inv. br. 3-70).

Također, istoj živoj lomači svjedočila je i Č.F. iz sela Smriječje, koja, pored ostalog, kaže: "...Ljudi su ubijani na ulicama od strane četnika. Poznat mi je sljedeći ubica i koljač: Milojko Kovačević zvan 'Vojvoda' ubica iz mog kraja. On je organizovao ubijanje moje majke. 6 ih je došlo sa dva automobila pred kuću, pozvali su moju majku i pitali je gdje ti je muž i sinovi. Muža nemam, a sin mi nije tu, rekla je majka. Pitali su je gdje ti je kćer, otišla je u Višegrad, još nije došla. Gdje ti je zlato i marke. Pošto nije imala rekli su 'šta ćemo braćo', drugi je rekao 'ubijaj i pali'. Onda su majci rekli da uđe u kuću i zatvorili vrata. Čula sam pucnjeve i vidjela da pale kuću. Poslije toga su ubili strinu, amidžičnu Ramizu i Hidajetu. U trećoj kući ubili su komšinicu Minu Čelik i sve kuće popalili. Napustili su mjesto zločina, a ja sam otišla u kuću koja je već gorela ušla u vatru i izvukla majku. Sutradan smo našli izgorjele ostatke 5 žena: Muša i Hadžira Karaman, Ramiza, Mina i Hidajeta Čelik. Ovaj zločin se desio 3. juna u srijedu 15:30h. U periodu dešavanja zločina svi muškarci su pobjegli u šume gdje sam im se i ja priključila" (AIIZ, inv. br. 3-2). Ni za ovaj zločin ubistva i spaljivanja, također nitko nije odgovarao.

Spaljivanje civila – selo Kosovo Polje

Selo Kosovo Polje nalazi se nizvodno od Višegrada, uz samu rijeku Drinu, na njenoj desnoj obali. Do 1991. godine preko 70% stanovnika bilo je bošnjačke – muslimanske nacionalnosti.

Gotovo u isto vrijeme kada su zločinci spalili civile u selu Smriječju, isto su uradili i u selu Kosovu Polju. Dakle, u jednom danu su, u dva različita sela, izvršili spaljivanje bošnjačkih civila i njihovih ognjišta, odnosno napravili dvije žive lomače.

O živoj lomači u selu Kosovu Polju u svojoj izjavi K.B. iz navedenog sela, pored ostalog, kaže: "...U selo su trećeg

juna 1992. godine došli četnici, nije ih teško bilo prepoznati s kokardama na glavi. Ušli su u kuću moga brata J.Š. Ženu mu Fatimu tukli nogama, zahtijevali da im donese pare i sav nakit koji posjeduje. Moja snaha je sve to dostavila, da bi je potom zatvorili u kuću i silovali je. Kuću su zapalili i u njoj moju snahu Fatimu. Nađeni su ostaci njenih kostiju i kose. Istog dana su zapalili kuću Kos Hakije. Nakon ovog za mene nemilog događaja četnici su zapalili kuću i mog oca J.A., a potom ga zaklali. I ovu genocidnu radnju su počinili u selu Kosovu Polju oko deset sati u noći...” (AIIZ, inv. br. 2-4671)

Niti za ovaj svirepi zločin još uvijek nitko nije odgovarao.

Spaljivanje civila – Pionirska ulica

Vrhunac monstruoznih zločina nad Bošnjacima Višegrada beskrupuloznim i bestijalnim paljenjem civilnog stanovništva dogodio se polovinom i krajem mjeseca juna 1992. godine. Prva od te dvije najmasovnije i najmonstruoznije žive lomače, bila je dana 14. juna 1992. godine. Tog kobnog dana, specijalna vojna formacija kojom je direktno komandovao Milan Lukić, vođa “Belih orlova” ili “Osvetnika”, zarobila je u višegradskim selima Koritnik i Sase preko 60 osoba bošnjačke nacionalnosti, uglavnom žena, djece i staraca, različitih životnih dobi. Nakon što su ih prethodno opljačkali, zatvorili su ih u podrum kuće Adema Omeragića u Pionirskoj ulici. Pošto su zatvorili prozore i vrata podruma, te iste zakovali, podrum i kuću su zapalili. U one koji su pokušali pobjeći kroz neki od dva prozora pucali su, te su svi, osim šest osoba, živi izgorjeli (Čekić, 2016). Jedna od osoba koja je izgubila život u spaljivanju civila bila je i Ismeta Kurspahić. Ona je ubijena dok je pokušavala pobjeći iz kuće. Žalbeno vijeće Haškog tribunala je utvrdilo da “iz Izvještaja o sudsko medicinskoj ekspertizi slijedi da je mogući izvor smrti strijelna rana... Vijeće je zaključilo da su napolju

stajali muškarci koji su pucali u ljude koji su pokušavali pobjeći iz kuće. Prema tome, ona je mogla biti ustrijeljena dok je pokušavala pobjeći.” Naime, Žalbeno vijeće Haškog tribunala se “van razumne sumnje uvjerilo da je Ismeta Kurspahić izgubila život 14. juna 1992. u incidentu u Pionirskoj ulici.” (ICTY, Predmet br. IT-98-32/1-A). Njeni posmrtni ostaci su ekshumirani u zajedničkoj grobnici na groblju Stražište 2009. godine.

Najmlađa žrtva bila je beba stara tek dva dana, koja ni ime nije dobila. Pretresno vijeće Haškog tribunala je utvrdilo da je Milan Lukić direktno učestvovao u premještanju žrtava u kuću Adema Omeragića, da je on taj koji je zatvorio vrata, te stavio zapaljivu napravu u prostoriju i tako zapalio kuću, kao i da je pucao u prozore kuće (ICTY, Predmet br. IT-98-32/1-A).

Jedna od ukupno šest preživjelih osoba, koja je uspjela razbiti prozor i spasiti se zajedno sa svojim djetetom je izjavila sljedeće: “...Trebali smo autobusom ići u Olovo ili Kladanj, ali je to otkazano. Ovdje su nas natjerali uz izgovor da će nas tući zelene Beretke iz Babinog potoka. Posljednja sam ušla, a prva sam uspjela razbiti prozor kada je kuća zapaljena” (Dnevni avaz, 2012).

O živoj lomači u Pionirskoj ulici svjedok K.H. iz sela Koritnik, pored ostalog, je izjavio: “...Dana 14.06. negdje oko 18:30h došli su ponovo. Četnici su naredili da predemo svi u jednu kuću radi pretresa. Kad smo se svi skupili u kući Jusufa Memića ponovo su došli četnici i rekli nam da na sto stavimo pare do posljednjeg dinara, marke, dolare, zlato... Negdje oko 24:00 časova ponovo su došli četnici s automobilima i donijeli reflektore. Obasjali su kuću sa svih strana. Naredili su nam da izađemo napolje bez stvari. Kad smo počeli izlaziti, negdje je zapucalo a četnici su rekli da su to ‘Zelene beretke’. Požurivali su nas. Krenuli smo prema kući Adema Omeragića, udaljenu 20 metara od Jusufove kuće. Utjerali su nas u prizemlje kuće. Poslije toga su

vrata zatvorili. Nešta su radili oko kuće. Začula se snažna detonacija od koje su se vrata malo otvorila. Odmah poslije toga ubacili su bombe kroz prozor u prostoriju gdje smo se nalazili. Buknuo je strašan plamen. Uspio sam skočiti kroz odškrinuta vrata. Na 10-15 metara bio je jedan četnik koji je na mene pucao iz automatske puške. Ranio me je u ruku. Pao sam u obližnji potok pored kuće. Tu sam ležao oko sat vremena. Četnici su još uvijek bili oko kuće i slušali užasne krike i pozive u pomoć koji su dopirali od zapaljenih djece, žena i staraca u prizemlju kuće. Otišli su tek kada je cijela kuća izgorjela...” (AIIZ, inv. br. 3-71).

U živoj lomači Pionirskoj ulici najviše je stradalo žrtava sa prezimenom Kurspahić, čak njih 39, svi iz sela Koritnik. U svojoj izjavi Š.I., pored ostalog, navodi: “...U Višegradu, u kući Omeragić Adema u Novoj mahali, prema školi ‘Vuk Karadžić’, izgorjele su mi dvije kćerke: Kurspahić Mujesira, 1957. godište i Kurspahić Ifeta, 1973. godište. Izgorjelo je i dvoje ženske Mujesirine djece: Halida, stara 13 godina i Enesa, stara 3 godine...” (AIIZ, inv. br. 3-3871).

Za navedeni zločin (živu lomaču) u Pionirskoj ulici, zločinac Milan Lukić je u Haškom tribunalu osuđen na doživotnu kaznu zatvora. Njegov rođak, Sredoje Lukić osuđen je na istom sudu na 27 godina zatvora. Također, za učešće u navedenom zločinu u Haškom tribunalu osuđen je i Mitar Vasiljević, i to na kaznu od 15 godina zatvora. Zločinac Mitar Vasiljević je nakon odslužene 2/3 kazne pušten na slobodu. U Višegradu je dočekan kao heroj, uz pripremljen i organiziran svečani doček. Za učešće u zločinu u Pionirskoj ulici Tužilaštvo Bosne i Hercegovine tereti i Radomira Šušnjara. On je uhapšen u Francuskoj 2014. godine, a u aprilu 2016. godine Sud u Parizu je donio odluku o njegovom izručenju pravosuđu Bosne i Hercegovine. Navedeni zločinci su glavni vinovnici zločina, a svakako da su imali podršku i drugih vojnika, njima podređenih, a koji još uvijek nisu otkriveni i procesuirani.

Spaljivanje civila – Bikavac

Druga, po broju žrtava najmasovnija i najmonstruoznija živa lomača, jeste ona na Bikavcu, dana 27. juna 1992. godine. Živa lomača na Bikavcu je bila svega trinaest dana nakon one u Pionirskoj ulici.

Zločinci i monstrumi očigledno nisu bili zadovoljni veličinom i zlom svog monstruoznog čina iz Pionirske ulice, pa su htjeli nadmašiti sami sebe i prirediti još veću živu lomaču višegradskim Bošnjacima.

Tako su dana 27. juna 1992. godine srpski zločinci u kući Mehe Aljića, u višegradskom naselju Bikavac, žive zapalili 72 civila, uglavnom žena, djece i staraca. Najmlađa žrtva bio je jednogodišnji sin (Ensar) i petogodišnja kćerka (Elma) Esada Tufekčića. Naredno jutro, 28. juna "...u blizini spaljene kuće na Bikavcu u vazduhu se osjećao stravičan zadah spaljenog ljudskog mesa" (ICTY, Predmet br. IT-98-32/1-A).

U svojoj izjavi o živoj lomači na Bikavcu u svojoj izjavi B.DŽ. iz Dušća, pored ostalog, kaže: "...Također se sjećam, bilo je to 27.06.1992. godine, negdje oko 18 sati, naišao je ponovo 'PASAT' sa pet četnika, koji su od kuće do kuće išli i izgonili narod i odvodili ih u kuću Aljić Meha na Bikavcu. Srećom mene, moju majku i dijete nisu pronašli, jer smo se bili sakrili u kući. Nakon sat vremena čula se jaka paljba iz vatrenog oružja, a kasnije i dvije detonacije. Kasnije dolazi do paljenja kuće i čuo se jak jauk djece. Negdje oko dva sata po ponoći, dolazi Zehra Turjačanin u našu kuću. Sva je bila u opekotinama, preplašila me kad sam vidjela kako izgleda..." (AIIZ, inv. br. 5699).

Inače, Zehra Turjačanin je jedina preživjela ovu živu lomaču i to tako što je razbila manji prozor s gornje strane kuće i izaći kroz njega. Većina žrtava žive lomače na Bikavcu bila je iz "...Višegradske župe, samo iz sela Velike Gostilje bilo je 23 ljudi. Iz sela Prelova je zapaljena u ovoj kući Vilić Mina (žena Hamdije) sa troje djece ispod deset godina (Nihada, Nihad i Zineta)" (Sućeska, 2001: 315).

Za živu lomaču optuženi su i presuđeni Milan Lukić i Mitar Vasiljević, isti oni zločinci koji su trinaest dana prije toga spalili civile u kući u Pionirskoj ulici. Očigledno je kako im je spaljivanje bošnjačkih višegradskih civila bila specijalnost u provođenju genocida. To je potvrđeno i na suđenju zločincima u haškom sudu. Naime, "...Pretno vijeće je uvjeren da je Milan Lukić bio prisutan i naoružan tokom cijelog događaja. Kundakom puške je gurao ljude u kuću, govoreći: 'Hajde da ih utrpamo što više unutra'. A pošto su žrtve zaključane, on je pucao u kuću, ubacio ručne bombe u kuću, a potom je zapalio posuvši benzin" (ICTY, Predmet br. IT-98-32/1-A). Pretno vijeće, međutim, nije utvrdilo da je istom prisustvovao i Sredoje Lukić.

Osobito je važno naglasiti kako su sudije Haškog tribunala žive lomače u Pionirskoj ulici i na Bikavcu okarakterizirale kao najgore primjere nečovječnih postupaka jednog čovjeka prema drugom. "U cijelom predugačkom i prežalosnom istorijatu ljudske bijede i nečovječnosti čovjeka prema čovjeku, paljevine u Pionirskoj ulici i na Bikavcu moraju zauzeti visoko mjesto. Pred kraj 20. vijeka, vijeka obilježenog ratovima i krvoprolićima gigantskih razmjera, ovi stravični događaji usijecaju se u pamćenje zbog naročite okrutnosti koja je potrebna za napad putem paljevine, zbog očiglednog predumišljaja i kalkulisanosti koji su mu svojstveni, i zbog gole bezosjećajnosti, monstruoznosti i brutalnosti utjerivanja i blokiranja žrtava u dvije kuće pretvorene u klopke, čime su one učinjene bespomoćnim u paklu koji je uslijedio, kao i zbog stepena bola i patnje nanijete žrtvama koje su žive spaljene" (ICTY, Predmet br. IT-98-32/1-A).

Spaljivanje civila – selo Zlatnik

Selo Zlatnik, kod Dobruna, do 1992. godine bilo je naseljeno isključivo stanovništvom bošnjačke nacionalnosti. Stoga su zločinci ovo

selo odmah zaposjeli, opljačkali, te zajedno sa selima Turjak i Zanožje u potpunosti spalili. Tom prilikom su izvršeni zločini nad Bošnjacima sela Zlatnik, uključujući i spaljivanje civila.

Naime, u selu Zlatnik zločinci su krajem jula 1992. godine zapalili kuće Kustura Asima i Kustura Derviša, pri čemu su "...u kući Kustura Derviša bili civili Kustura Šuhra, Kustura Fatima kći Derviša i Kustura Fatima kći Mehe, što je za posljedicu imalo smrt oštećenih Kustura Šuhre, Kustura Fatime kći Derviša i Kustura Fatime kći Mehe, čiji fragmenti skeletnih ostataka su pronađeni prilikom ekshumacije izvršene dana 04.09.2002. godine na lokalitetu sela Zlatnik u opštini Višegrad..." (Sud BiH, Predmet br. S11 K 0014093 14 Kri).

Za navedeni zločin je bio optužen Petar Kovačević, koji je na Sudu Bosne i Hercegovine osuđen na devet godina zatvora. Međutim, prema navedenoj presudi "...Vijeće nije našlo dokazanim da je optuženi krajem jula 1992. godine u selu Zlatnik opština Višegrad, u kojem su živjeli Muslimani, obučen u vojnu uniformu i naoružan, zajedno sa grupom naoružanih srpskih vojnika učestvovao u paljenju kuća Kustura Asima i Kustura Derviša, tako što je pucajući iz automatskog oružja zapalio njihove kuće, koje prilike su u kući Kustura Derviša bili civili Kustura Šuhra, Kustura Fatima kći Derviša i Kustura Fatima kći Mehe, što je za posljedicu imalo njihovu smrt" (Sud BiH, Predmet br. S11 K 0014093 14 Kri), čime je oslobođen krivice za živu lomaču u Zlatniku.

Ipak, Sudsko vijeće je zaključilo da "...iz iskaza svjedoka Edina Kusture, Fahrije Mutapčić, Mirsade Mutapčić, Eniza Mutapčića, te izjava Islama Kusture, koji su svjedočili na prednje okolnosti proizilazi da su kuće Kustura Asima i Kustura Derviša zaista zapaljene, te da su Kustura Šuhra, Kustura Fatima kći Derviša i Kustura Fatima kći Mehe, vjerovatno usljed paljenja smrtno stradale u kući Derviša Kusture" (Sud BiH, Predmet br. S11 K 0014093 14 Kri).

Zaključak

Paul Mojzes kaže kako je etničko čišćenje nesrba posebno bilo izraženo u Višegradu, navodeći, pored ostalog, i žive lomače u Pionirskoj ulici i na Bikavcu kada su "...Srbi ugorali Muslimane unutar kuće i zapalili vatru, ubacujući granate unutra. Oni koji su pokušali pobjeći, bili su odmah upucani" (Mojzes, 2011: 172-173).

Svi navedeni, znanstveno obrađeni, analizirani i elaborirani slučajevi spaljivanja bošnjačkih civila nesporn su dokaz činjenice kako je grad Višegrad, ustvari, paradigma zločina spaljivanja civila. To obilježje nosi još od Prvog i Drugog svjetskog rata, a kulminacija je bila tokom agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu u periodu od 1992 – 1995. godine. Radi se, dakle, o kontinuitetu metoda vršenja zločina spaljivanja civila. Žalosna je činjenica kako za nemilosrdno i bestijalno

spaljivanje civilnog stanovništva na području općine Višegrad još uvijek većina vinovnika ovih monstruoznih zločina nije procesuirana, niti je krivično odgovarala. Za spaljivanje civila u Pionirskoj ulici presuđeni su Milan Lukić i Sredoje Lukić, a za isti zločin tereti se i Radomir Šušnjar, dok je za zločin spaljivanja na Bikavcu presuđen Milan Lukić. Mnogi njihovi pomagači i sami izvršioци zločina, se još uvijek nalaze na slobodi. Porodice žrtava nikada nisu pronašli tijela svojih najmilijih, spaljenih u kućama i štalama u Višegradu. Ni nakon toliko godina, njihove duše nisu našle dostojanstven smiraj.

Uz to, zločinci su u percepciji većine svojih sunarodnjaka heroji srpskog naroda, a nikako zločinci, čiji zločini lede krv u žilama. I, to je porazna činjenica većinske kolektivne svijesti jednoga naroda, koji pokušava

baštiniti slobodarske tradicije i svjetskoj javnosti pokazati da su pojedinci činili zločine, te da bestijalna i monstruočna ubijanja civilnog stanovništva, kao istraženo i dokazano spaljivanje civila na području općine Višegrad, nisu dio smišljenog, pomno planiranog i izvedenog projekta genocida i etničkog čišćenja bošnjačkog stanovništva u Bosni i Hercegovini. Međutim, brojni materijalni dokazi, činjenice i relevantni rezultati dosadašnjih provedenih znanstvenih istraživanja zorno pokazuju da je tokom agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu izveden masovan i masivan zločinački pothvat s obilježjima genocida, s jednim ciljem uništavanja i satiranja Bošnjaka. Međutim, ta mlada, snažna, jaka i žilava nacija je ostala i opstala na ovim prostorima, te postala okosnica izgradnje države Bosne i Hercegovine u njezinim povijesnim granicama.

Literatura

- Arhiv Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu.
- Čekić, Smail (1996). *Genocid nad Bošnjacima u Drugom svjetskom ratu – dokumenti*. Sarajevo: MAG – Udruženje Muslimana za antigenocidne aktivnosti.
- Čekić, Smail (2012). *Genocid i istina o genocidu u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu.
- Čekić, Smail (2016). *Dejtonski (mirovni) sporazum – legalizacija genocida u Republici Bosni i Hercegovini, knjiga I*. Sarajevo: Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu.
- Dnevni avaz*, 15. juni 2012.
- ICTY, Predmet br. IT-98-32-T, PRED PRETRESNIM VIJEĆEM II, TUŽILAC PROTIV MITRA VASILJEVIĆA, *PRESUDA*, 29. novembar 2002, paragraf 53.
- ICTY, Predmet br. IT-98-32-T, PRED PRETRESNIM VIJEĆEM II, TUŽILAC PROTIV MITRA VASILJEVIĆA, *PRESUDA*, 29. novembar 2002, paragrafi 116-192, 212 i 214-243.
- ICTY, Predmet br. IT-98-32/1-T, PRED PRETRESNIM VIJEĆEM III, TUŽILAC PROTIV MILANA LUKIĆA I SREDOJA LUKIĆA, *PRESUDA*, 20. juli 2009, paragrafi 330-637.
- III ŽENEVSKA KONVENCIJA OD 12. AUGUSTA 1949, čl. 4 A, stavovi 1, 2, 3 i 6; DOPUNSKI PROTOKOL I UZ ŽENEVSKE KONVENCIJE OD 12. AUGUSTA 1949, članovi 48, stav 1, 50, stavovi 1-3, 51, stavovi 1-6; DOPUNSKI PROTOKOL II UZ ŽENEVSKE KONVENCIJE OD 12. AUGUSTA 1949, član 13, stavovi 1-3.
- Ivekić, Snježana (1992). Istraživanja ratnih zločina u opštini Višegrad. *Zbornik radova Pravne i druge mogućnosti zaštite naroda Bosne i Hercegovine, te posljedice rata 1992. godine*. Zenica: KDM "Preporod"/Centar za istraživanje ratnih zločina i zločina genocida nad Muslimanima/Udruženje pravnikā Zenica, 39-42.
- Kljun, Ibrahim (1996). *Višegrad – bronika genocida nad Bošnjacima*. Zenica: KDB "Preporod"/Centar za istraživanje ratnih zločina i zločina genocida nad Bošnjacima Zenica.
- Kuka, Ermin (2015). *Četnički zločini protiv čovječnosti i međunarodnog prava na području općine Višegrad*. Adib, Đozić (ur): *Monumenta Srebrenica: istraživanja, dokumenti, svjedočanstva, Srebrenica kroz minula stoljeća, knjiga 4*. Tuzla: JU Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Tuzlanskog kantona, 113-122.
- Kurtović, Esad (2016). Prvi spomeni Višegrada i Kuknja u srednjem vijeku. Esad, Kurtović (ur.): *Radovi (Historija, Historija umjetnosti, Arheologija), knjiga 4*. Sarajevo: Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu, 99-118.
- Mojzes, Paul (2011). *Balkan Genocides: Holocaust and Ethnic Cleansing in the Twentieth Century*. New York, Toronto, Plymouth: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- NACIONALNI SASTAV STANOVNIŠTVA, rezultati za Republiku po opštinama i naseljenim mjestima 1991. Statistički bilten br. 234, Državni zavod za statistiku Republike Bosne i Hercegovine, Sarajevo, decembar/prosinac 1993.

Petrović, Miodrag (2000). *Susreti sa Dobricom Čosićem – necenzurirani razgovori*. Niš: IP Zograf.
Službeni glasnik Republike Srpske, Odluka o strateškim ciljevima srpskog naroda u Bosni i Hercegovini, 26. novembar 1993.

Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 60/16.
 Sućeska, Mustafa (2001). *Krvava ćuprija na Drini*. Sarajevo: DES.
 SUD BOSNE I HERCEGOVINE, Predmet br. S11 K 0014093 14 Kri,

PREDMET TUŽILAŠTVA BOSNE I HERCEGOVINE PROTIV PETRA KOVAČEVIĆA, *PRESUDA*, 02. novembar 2015, paragraf 2.

الموجز

جريمة إحراق المدنيين: دراسة حالة مدينة فيشيغراد

أرمين كوكا

عند التحقيق في الجرائم المرتكبة ضد الإنسانية والقانون الدولي في منطقة بلدية فيشيغراد تم التركيز على الأسلوب الوحشي في ارتكاب الجرائم بحرق المدنيين (أطفالا ونساء ومسنين) جماعات وفردى في البيوت والحظائر والمستودعات. وتم في هذا السياق التحقيق في التسلسل التاريخي لهذه الجرائم بغية عرضها وإثبات استمراريتها، حتى بلغت ذروتها في فيشيغراد بين عامي 1992-1995. إن نتائج التحقيقات النظرية والتجريبية تشير بوضوح تام وتثبت أن مدينة فيشيغراد أصبحت نموذجا لجرائم حرق المدنيين، لذا فهي جديرة بأن توصف بالمدينة التي أحرقت فيها أعداد كبيرة من المدنيين بصورة مخططة ومنهجية ومنظمة، بهدف تنفيذ أبشع أشكال الإبادة الجماعية وتهجير السكان في وادي نهر درينا. ويكمن الدليل على هذه الفرضية في الأحكام الثابتة الصادرة عن محكمة لاهاي بحق المجرمين الذين شاركوا في ارتكاب تلك الجرائم بصورة مباشرة أو غير مباشرة، وفي استنتاجات العقل البشري السوي، وفي القتل غير المفهوم للمدنيين لا لشيء سوى لأنهم يختلفون في القومية و/أو الدين عن أولئك الوحوش. الكلمات الرئيسية: الحرق، فيشيغراد، الجرائم، المدنيون، العدوان على البوسنة، الإبادة الجماعية.

Summary

BURNING OF THE CIVILIANS AS A FORM OF CRIME: CASE STUDY –VIŠEGRAD CITY

Ermin Kuka

In this article that deals with the crimes against humanity and international law committed in the territory of the municipality Višegrad the accent is placed upon the bestial method of killing by both mass and individual burning of civilians (women, children and the aged) in houses and other adjoining constructions. In this context the chronological history of this type of crime is viewed with intention to establish and present the continuity of such crimes that in Višegrad reached their peak during 1992-1995. The results of theoretical and empirical research clearly show that the city of Višegrad has become a paradigm of the crime of burning civilians, thus it is justly characterised as the city wherein burning of a large number of civilians was planned, organised and systematically executed with the aim of the most brutal ethnic cleansing and persecution of the inhabitants of the valley of the river Drina. This is also confirmed by the relevant verdicts of the Hague Tribunal against the criminals who directly or indirectly were involved in killings, to a healthy human mind incomprehensible, of the innocent civilians just for being of different nationality or faith.

Key words: burning, Višegrad, crimes, civilians, aggression on B&H, genocide